

Jaarverslag 2020

Jubileum

Op 29 april 2020 bestond de Haagse Bomenstichting precies 5 jaar. Dit jubileum kon echter niet gezamenlijk gevierd worden in verband met de pandemie die op die datum volop heerste en ook de rest van het jaar ons land in zijn greep hield. Hetzelfde gold voor het 50-jarig jubileum – eveneens in 2020 - van de landelijke Bomenstichting, waaruit de Haagse is voortgekomen. De belangstelling voor bomen is in die 5 en natuurlijk zeker in die 50 jaar enorm toegenomen, zowel op lokaal niveau als regionaal, landelijk, op Europees niveau en op wereldschaal.

De bedreigingen door toenemende behoefte aan woningen en infrastructuur leiden er overigens toe dat er veel te doen blijft, zowel voor het aanplanten van nieuwe als ter bescherming van bestaande bomen. Bij diverse bedreigingen voor bomen door met name infrastructurele werken bleek eens te meer dat veel Hagenaars erg gehecht zijn aan de bomen in de stad. We kunnen meestal samen met buurtbewoners optrekken bij beschermende acties, zoals ook blijkt uit dit jaarverslag.

In het najaar hebben we veel aandacht besteed aan commentaar op nota's over het komende nieuwe beleid voor stadsbomen en de stadsnatuur. Hierna volgt een beeld van de voornaamste activiteiten in 2020.

Bomenkap op de Koekamp?

Het plan voor herstructurering van de Koekamp zal gepaard gaan met kap van 36 veelal oudere bomen. Op 28 januari wees het stadsbestuur de bezwaren van BDH en SOS tegen de omgevingsvergunning voor het kappen van die bomen af. Het college van B&W volgde wat dit betreft het advies van de gemeentelijke bezwarenadviescommissie (ACB). De ACB stelde dat de beoogde herinrichting van de Koekamp niet tot gevolg zal hebben dat aan het gebied permanente of onaanvaardbare schade wordt toegebracht. BDH en SOS hadden volgens de ACB hun andersluidende

standpunt onvoldoende onderbouwd aan de hand van adviezen van deskundigen.

BDH en SOS hebben bij de rechtbank snel beroep aangetekend tegen het besluit van B&W. In het beroepschrift is er onder andere op gewezen dat bomenhistoricus Bert Maes de hertenkamp van de Koekamp, waar de dieren onder bomen kunnen grazen, heeft gekenschetst als 'boomweide'. Dit is tegenwoordig een heel zeldzaam fenomeen.

De twee organisaties hebben bij de rechtbank ook een 'voorlopige voorziening' gevraagd, dat wil zeggen schorsing van de vergunning zo lang niet is beslist op het beroep. Op 9 maart wees de voorzieningenrechter van de rechtbank het verzoek toe. Daarbij speelde een rol dat er ook nog een beroepszaak liep tegen het bestemmingsplan dat dient voor de herstructurering van de Koekamp en daarmee de inhoudelijke basis biedt voor de kapvergunning. Er konden volgens de rechter dus nog relevante onderdelen van het bestemmingsplan veranderen en daarom was het nog te vroeg om gebruik van de kapvergunning toe te staan. Als gevolg van de schorsing van de kapvergunning legde het stadsbestuur vervolgens de werkzaamheden ter uitvoering van het bestemmingsplan stil.

Aangezien de Haagse rechtbank in 2020 nog niet toekwam aan het beroep van BDH en SOS tegen de vergunning, bleef de blokkade voor de uitvoering van het bestemmingsplan het gehele jaar van kracht. De afdeling Bestuursrechtspraak van Raad van State kwam in 2020 eveneens nog niet toe aan het organiseren van een zitting over onze beroepszaak tegen het bestemmingplan zelf. De bedreigde bomen konden dus gelukkig (nog) blijven staan.

Uitbreidingsplan Madurodam

Madurodam wil nog steeds uitbreiden ten koste van een stuk van de Scheveningse Bosjes. Het door BDH gesteunde beroep van een groep omwonenden van Madurodam (bij de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State) tegen het bestemmingsplan voor die uitbreiding is in 2020 ook nog niet op een zitting behandeld. Van de kant van Madurodam is te kennen gegeven dat men nog niet klaar is om de uitbreiding daadwerkelijk ter hand te nemen.

Herinrichting Mient

Voorzitter Clara Visser heeft op 4 juni uitgebreid ingesproken bij de behandeling in de gemeenteraad van het voorlopig ontwerp (VO) voor herinrichting van de Mient. Het riool aldaar moet worden vervangen en de gemeente wil ook 70 extra parkeerplaatsen toevoegen langs de Mient. Dit zal ten koste gaan van vele aldaar aanwezige bomen.

Er zullen veel meer bomen worden gekapt dan is aangegeven in de bomenbalans van het VO (het overzicht van het totaal aantal te kappen bomen in vergelijking met het totaal aantal te herplanten bomen). Verder zijn naar mening van BDH in de bomenbalans ten onrechte 23 bomen meegenomen die zullen worden geplant op plekken waar in het verleden bomen hebben gestaan, maar niet zijn vervangen. Volgens BDH zullen niet 156 bomen worden gerooid (zoals vermeld in de bomenbalans), maar 180 en worden er slechts 109 nieuwe bomen terug geplant. Het aanzicht van de Mient zal daarmee drastisch veranderen; langs een deel van de Mient staan nu 3 rijen bomen en er komen 2 rijen voor terug.

Dit vooruitzicht is verontrustend voor veel omwonenden. Ook is de aanpak in strijd met het coalitieakkoord dat de basis vormt voor het huidige college van B&W ("we kappen alleen bomen als het aantoonbaar niet anders kan"). Clara Visser vroeg dan ook om een beter en eerlijker herinrichtingsplan. Niettemin werd het VO aanvaard door de Raad.

De actieve omwonenden van de Mient (verenigd in 'De Groene Mient') maakten in de zomer een website (<https://eerlijkplanmient.nl/>) en brachten gele linten aan rond de boomstammen langs de Mient, met opschriften waaruit blijkt dat die bomen moeten gaan verdwijnen. Ook startte De Groene Mient een petitie aan het stadsbestuur die vraagt om goed onderzoek voordat eventueel beslist kan worden over meer asfalt op de Mient. Aldus probeerden de actievoerders de herstructurering opnieuw op de Raadsagenda te krijgen. BDH overweegt bezwaar aan te tekenen tegen de kapvergunning als het herstructureringsplan niet verbeterd wordt.

Populierenkap Telderstalud

Op een bezwaar dat BDH in juni 2020 inbracht bij de gemeente tegen een kapvergunning voor populieren op het talud van het Teldersviaduct werd maandenlang geen reactie ontvangen. We hebben de gemeente in gebreke gesteld wegens niet tijdig beslissen op bezwaar, waaraan een dwangsom is gekoppeld. In november werd plotseling van de zijde van de gemeente aangekondigd dat er binnen enkele dagen gekapt moest worden. Dit in het belang van de veiligheid: het ging om uitvoering van het gemeentelijke populierenvervangingsplan. Ondanks protest van onze kant werd dit doorgezet. De bomen hebben de bezwarenzitting niet gehaald, het bezwaar werd pas kort voor Kerstmis op een hoorzitting behandeld. Wel had de gemeente in november nog informeel gemeld dat gevolg zal worden gegeven aan het bezwaar van BDH voor zover het gaat om de in de vergunning geregelde herbepanting van het talud met niet-inheemse boomsoorten. De formele beslissing over het bezwaar zullen we in 2021 ontvangen.

Inbreng in Nota stadsbomen

Aan het eind van het jaar werd BDH uitgenodigd om in een sessie via beeld- en geluidverbinding bij de gemeentelijke afdeling voor groenbeleid commentaar te geven op een concept voor de Nota stadsbomen. Wij hebben daaraan natuurlijk graag gehoor gegeven.

Allereerst complimenteerden wij de opstellers voor de mooi vormgegeven nota, met schitterende foto's en veel uitgebreide informatie. De nota bevat een goede schets van het terrein en de spanningen tussen het belang van goed boombeheer en andere belangen.

Pluspunten

De twee doelstellingen, te weten toekomstbestendigheid van de stadsbomennetwerk en verhogen van de ecosysteemdiensten door te zorgen voor meer kroonoppervlak, zijn zeer lovenswaardig.

Ook verwelkomen wij de volgende pluspunten:

- de aandacht voor participatie van Haagse burgers in het boombeheer;
- de concretisering van ecosysteemdiensten van bomen;
- de verbetering van groeiplaatsen;
- de plannen voor nieuwe Hoofdboomstructuren;
- de goede sortimentslijst en het wanneer mogelijk aanplanten van inheemse soorten;
- de ontwikkeling van een groene waardenkaart;
- de stimulans voor het vergroenen van tuinen van particulieren.

Vraagpunten en kritiek

- We vinden het schokkend dat *het budget voor beheer en onderhoud* onvoldoende is om alle bomen voldoende groeiplaatsen te geven. Gevolg is dat bomen die in het kader van het normale beheer t gepland worden er vervanging van oude of zieke bomen minder groeiplaats krijgen en dus minder oud worden dan nieuwe bomen in bouw- of aanlegprojecten. Gezien de doelstellingen van deze nota is een hoger budget gerechtvaardigd voor beheer en onderhoud.
- Het is een goede zaak dat er wordt gestreefd naar een groter kroonoppervlak en niet noodzakelijkerwijs naar een hoger aantal bomen. Echter hopen we dat er *niet onnodig reeds grote bomen met een grote kroon worden vervangen* door een jonger exemplaar. Het totale aantal bomen mag ook niet verminderen. Er zijn immers in de afgelopen jaren heel veel grote bomen in Den Haag gekapt. Dat is moeilijk te rijmen met de wens om het kroonoppervlak te vergroten.
- *Bomen op daktuinen* plaatsen klinkt mooi en is makkelijk ingetekend op 'artist impressions' van nieuwbouw. Technisch is het lastiger,

beheer en onderhoud evenzeer. Denk aan windkracht op daken en het waarborgen van veiligheid naast de gebouwen. Deskundigheid, takenverdeling en verantwoordelijkheden zullen een blijvend probleem zijn bij het onderhoud. Ook is het de vraag of en zo ja, welke ecologische waarden er zijn voor vogels, insecten, korstmossen, mossen e.a.

- Naar aanleiding van een opmerking in de conceptnota over de *procedures tegen kapvergunningen*, hebben wij er op gewezen dat het een democratisch recht van iedere belanghebbende is om bezwaar of beroep aan te tekenen tegen overheidsbeslissingen. De belangrijke afspraak in het coalitieakkoord "we kappen alleen bomen als het aantoonbaar niet anders kan" wordt onvoldoende nageleefd.
- De in de conceptnota vermelde *richtlijn van de Wageningse Universiteit voor beheer van (onveilige) populieren wordt o.i. niet goed toegepast*, in diverse opzichten. De indeling in soorten/cultivars verloopt niet altijd correct. De gemeente is te ongenueanceerd als het gaat om selecteren van standplaatsen op basis van gevaarstelling of voorzienbaar risico. De matrix waaruit blijkt welke maatregelen genomen moeten worden ontbreekt. De gemeente heeft de mogelijke maatregelen gereduceerd tot kandelaberen en vellen. In enquêtes worden maatregelen zoals verankeren of 'gewoon' snoeien niet aan bewoners en belanghebbenden voorgelegd. De door ons gewenste fasering in ruimte en tijd wordt door deze ongenueanceerde aanpak niet gerealiseerd. Met als consequentie dat veel populieren voortijdig of onterecht worden gerooid. De gemeente betreft omwonenden pas als er meer dan 50 populieren moeten worden gerooid. Gezien de reacties die wij krijgen, is betrekken van omwonenden altijd nodig, ook al gaat het maar om een solitaire (vaak dan juist markante) populier.
- Te vaak wordt bij projecten (onzorgvuldig) *gewerkt onder de boomkroon*. Zo worden bij het leggen van kabels en leidingen de wortels van bomen doorgesneden. De wonden bieden bacteriën en virussen de kans om binnen te dringen.
- *We missen een beschouwing over de binnentuinen*, waarin veel oude bomen staan. Ze blijken nogal eens pareltjes te zijn van rust en stapstenen in ecologisch opzicht. Projectontwikkelaars hebben hun zinnen vaak gezet op het volbouwen van binnentuinen. Dit vinden we ongewenst.

Aanbevelingen

- Wij zouden graag *meer ambitie* zien om bomen te planten en de bestaande bomen te behouden en te beschermen.

- We beseffen terdege dat het vooral in deze onzekere tijden een opgave is om voldoende budget te vinden. Maar het tekort zet het halen van de doelstellingen zwaar onder druk. Gestreefd zou moeten worden naar *meer middelen om de voornemens uit te voeren*. Sinds de nota Beheren op Niveau (2009) is duidelijk dat er jaarlijks € 6,5 mln. structureel tekort is voor beheer en onderhoud van openbaar groen.
- Zorg er bij projecten voor bouw en aanleg altijd voor dat er *in een vroeg stadium alternatieve mogelijkheden bedacht worden om bomen (en groen) te behouden*. Er dient een grote mate van zorgvuldigheid betracht te worden in onderzoek en afwegingen. Alle gegevens dienen openbaar bekend gemaakt te worden. Zet sterk in op innovatie.
- Doordat het i-Tree-systeem nog volop in ontwikkeling is, is het begrijpelijk dat dit nog niet is opgenomen in het belangenafwegingsformulier (BAF) dat bij de kapvergunning hoort. Echter zou er in het BAF toch al een begin gemaakt kunnen worden met het in beeld brengen en dus *in de besluitvorming laten meewegen van ecosysteemdiensten* van bomen. Met bijvoorbeeld de toename van hete zomers zou het geven van verkoeling en schaduw als een belangrijke afweging kunnen gelden. Dit geldt ook voor het opnemen van stikstof door bomen.
- Den Haag wil meer bewoners huisvesten. Er moeten meer woningen komen. *Voor een gezonde leefomgeving dient bij alle plannen een claim op de openbare ruimte (ook onder de grond) gelegd te worden voor meer bomen*, ook in parken, wijk- en buurtgroen. Bomen moeten geen restpost worden in een overhoekje, maar een volwaardige plaats krijgen in de openbare ruimte.
- *Het Stedelijk Groenoverleg (SGO) anders organiseren*: met alle belangen- en bewonersorganisaties. Draag zorg voor openbaarheid van bijeenkomsten en verslagen. Stel een onafhankelijk voorzitter aan.
- De gemeente ontwerpt fietspaden met asfalt dat vrijwel tot aan de stamvoet wordt gelegd (Koekamp, Scheveningseweg e.a.) wat zeer ongunstig is voor bomen. Het is ook niet voor niets dat de gemeente zelf folders uitreikt aan aannemers om niet onder de kroon van de boom te werken. Deze tegenstelling is niet uit te leggen. Dus *vermijd asfalt onder de boomkroon*. Ook hier: bedenk alternatieven. Voor normaal gebruik in de stad is het naar onze mening niet nodig fietspaden te asfalteren. Bestrating met klinkers of tegels is comfortabel genoeg om op te fietsen en is veel beter voor de bomen. Zie bijvoorbeeld de klinkerweg door Meijendel.
- *Boomspiegels met elkaar verbinden* is een eenvoudige en duurzame maatregel, die op vele plaatsen gerealiseerd kan worden.

- *Bomen op daken/daktuinen?* Voor dit eventueel wordt toegepast dienen onderzoeken plaats te vinden naar aspecten als levensverwachting van bomen, ecologie, wind, veiligheid, techniek, kosten, bevoegdheden en verantwoordelijkheden bij het beheer.
- Maak *betere instructies* voor het leggen van kabels en leidingen. *Investeer in toezicht op de naleving van voorschriften in kapvergunningen en in verdere handhaving.*
- *Zorg voor voldoende kennis in huis bij de gemeente.* Het wordt - ook landelijk - steeds meer erkend dat het beleid om meer onderdelen van boombeheer 'op de markt te zetten' heeft gefaald. Om goed te kunnen aanbesteden is voldoende deskundigheid nodig bij de gemeente.
- *Sortimentslijst:* Misschien kan er vaker gekozen worden voor de inheemse fladderiep (*Ulmus laevis*) in plaats van cultivars. Deze soort is goed bestand tegen iepenziekte. Daarentegen hebben soorten als U. 'Columella', U. 'Clusius' en U. 'Plantijn' een stijve habitus. We zien ze liever niet terug.
- Het *programma om iepen in te enten* dient uitgebreid te worden: neem meer iepen op.

Wij hadden de indruk dat door de betrokken ambtenaren van de gemeente goed geluisterd werd en vonden het een prettig gesprek.

Nota stadsnatuur

De BDH heeft in oktober bij de betrokken wethouders een schriftelijk commentaar ingediend over de Nota Stadsnatuur. Daarbij was de invalshoek vooral die van de afnemende biodiversiteit. De natuur gaat wereldwijd achteruit met snelheden die ongekend zijn in de menselijke geschiedenis, met waarschijnlijk ernstige gevolgen voor mensen over de hele wereld. BDH citeerde de noodkreet van het internationale wetenschappelijke orgaan voor biodiversiteit: "het is nog niet te laat om een verschil te maken, maar alleen als we nu beginnen op elk niveau, van lokaal tot mondiaal".

Ook werd onder andere het Deltaplan Biodiversiteitsherstel - In actie voor een rijker Nederland¹ (2018) aangehaald: grondgebruikers, waaronder gemeenten, kunnen een cruciale bijdrage leveren aan het herstel van biodiversiteit. In dit licht deed BDH onder andere de aanbeveling om de wethouder met 'buitenruimte' in de portefeuille een coördinerende rol te geven om samen met andere wethouders vanuit ieders verantwoordelijkheid de schouders onder het stedelijk biodiversiteitsherstel te zetten. Overigens bevat de nota ook positief te waarderen voornemens, onder andere om inheems plantmateriaal

1 Stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel, <https://www.samenvoorbiodiversiteit.nl/>.

gebruiken in het beheer.

Enkele boomrelevante aanbevelingen van BDH waren:

- Het bestaande beleid om de Stedelijke Groene Hoofdstructuur duurzaam in stand te houden en te versterken uitbreiden naar alle andere groene gebieden, waaronder wijk- en buurtgroen.
- Ook zou voldoende budget moeten worden gereserveerd voor de langere termijn. Het huidige budget is alleen al voor regulier beheer en onderhoud van groen zichtbaar al jaren veel te krap.
- Meer boomstructuren als ecologische verbinding overal in de stad.
- Toepassen van wortels van bomen als oeverbescherming van watergangen.
- Herplant altijd bomen in de ecologische verbindingszone (EHS). De gemeente stelt voor alleen bomen te herplanten in de EHS als dat ecologisch wenselijk is. De BDH is het niet eens met deze gedachte. De BDH wil het cruciale belang van bomen benadrukken. Immers een boom is een ecosysteem op zich en levert daarmee belangrijke bijdrage aan de verhoging van de biodiversiteit
- Maak ook een plan van aanpak om de stikstofdepositie door honden onder de kritische depositiewaarden te brengen in de Bosjes van Poot.
- Maak een plan van aanpak om bodemverdichting terug te dringen. Intensief betreden en berijden met zwaar materieel van de bodem leidt tot bodemverdichting, met als gevolg dat er geen wortel doorheen kan groeien.

Leiding door het midden

In maart kwam de warmteleiding vanuit het Rotterdamse havengebied aan de orde in de Commissie Leefomgeving van de gemeenteraad. Deze leiding loopt ook over Haags grondgebied. Bij monde van Clara Visser bracht BDH een kort commentaar in.

De Bomenstichting Den Haag vindt de impact van de Leiding véél te ingrijpend, vanwege de grote blijvende aantastingen van de Stedelijke Groene Hoofdstructuur en vele mooie bomen die gerooid moeten worden. Uit de Bomeneffectanalyse (de BEA) die is opgesteld in opdracht van de Gasunie blijkt dat er 133 van de 301 bomen op het Haagse deel van het tracé moeten wijken. Dat worden er echter aantoonbaar meer.

We konden dan ook vaststellen dat de invloed van het college tot dan toe volstrekt onvoldoende is geweest. Dat blijkt bijvoorbeeld ook uit de uitlating van de verantwoordelijke persoon bij de Gasunie niet bekend te zijn met het Haagse coalitieakkoord en niet te weten van de verplichting van het college om de Stedelijke Groene Hoofdstructuur in stand te

houden. Op deze punten heeft de wethouder dus duidelijk grote steken laten vallen.

De wethouder betoogt dat ze niet anders kán, omdat de provincie de baas is over dit project. De Bomenstichting Den Haag vindt dat de wethouder haar verantwoordelijkheid moet nemen en zelfs verplicht is om ónze belangen te behartigen en er pal voor te staan.

Rondgang na natuurgeweld

In het naseizoen vielen er twee klappen voor het Haagse bomenbestand:

- Een bliksemschicht trof eind augustus een kastanje in Rijswijk, vlakbij de gemeentegrens met Den Haag. De boom explodeerde daarbij zo krachtig, dat enkele gelanceerde stukken bleven steken in de gevel van een naburig pand.
- Eind oktober werden vele bomen in de Haaglanden geveld of zwaar beschadigd door een storm. Onder andere brak een grote vertakking uit een monumentale meerstammige iep in het historische centrum van Loosduinen, naast de abdijkerk. De 120-jarige boom werd daardoor instabiel. Met instemming van de Adviesraad Monumentale Bomen is door gemeentelijk groenbeheer besloten de boomkroon geheel te verwijderen. Men heeft wel een 7 meter hoge stam laten staan, vanwege de monumentale waarde.

Naar aanleiding van de stormschade besloot een van de bestuursleden van BDH een rondgang te gaan maken langs restanten of althans locaties van gesneuvelde bomen op allerlei plaatsen in de stad. Hij gaat die inspecteren om zo mogelijk lessen te trekken die voortijdige teloorgang van bomen kunnen helpen voorkomen.

Trambanen lijnen 2, 12 en 16

Achter de schermen is veel aandacht besteed aan het verkennen van de mogelijke gevolgen van de plannen tot spoorverbreding van de trambanen die voor verschillende delen van de stad in voorbereiding zijn. Deze infrastructurele werken kunnen bedreigingen opleveren voor de bomen langs die tracés. Er vond ook informeel overleg plaats met gemeenteambtenaren. Dit zal in 2021 waar nodig tot uiting komen in inspraakreacties over te publiceren ontwerpen.

Steun aan omwonenden van diverse bedreigde bomen

In een aantal gevallen is meegedacht met buurtbewoners die zich zorgen maakten over of in actie kwamen tegen dreigende bomenkap. Dit was bijvoorbeeld aan de orde bij het Sunny Court in Duinoord en de Villa Paulowna in het Zeeheldenkwartier.

Informatie via de website

De website van de BDH is weer verder geactualiseerd en verbeterd, onder andere wat betreft de informatie over de mogelijkheden van burgers bij dreigende bomenkap in hun omgeving. Ook is informatie opgenomen over de bescherming van persoonsgegevens door BDH; er is een privacyreglement toegevoegd.